

fisk og tidsmæssigt, ligesom hendes indsigt om nordisk kildemateriale og den nyeste forskning er omfattende.

Man bør næsten begynde med at læse *Appendix: »Note on the Use of Sources«*, hvor forfatteren på en udmærket måde gennemgår de metodiske problemer, der er forbundet med udnyttelsen af det skriftlige kildemateriale såsom lovsamlinger og de islandske sagaer; det arkæologiske fundmateriale bliver naturligvis også grundigt analyseret i denne den første afhandling på engelsk om emnet fra vikingetid til 1300-årene. Karolinger-tidens storgods og byer har i høj grad været baseret på slaveøkonomi, og vi har talrige eksempler på både mark- og husslaver med paralleller i England og i de nordiske lande. Det er vigtigt at fastslå trællenes proveniens og samfundsmæssige indplacering. Kildematerialet er spinkelt, disparat og problematisk; men det peger i samme retning: slavernes antal har været stort, og deres indsats et vigtigt led i samfundøkonomien samtidig med, at det kan forklare de kæmpemæssige levn fra tiden: Danevirke, »trelleborgene«, veje, broer, havne, volde og søspærringer. Vikingerne forslavede mange krigsfanger fra kontinentet og England, hvilket bl.a. fremgår af tidlige helgenvitæ og senere lov- og diplommateriale helt op til 1300-tallet: fra hele denne periode har vi tegn på et udbredt slaveri gennem handel, arv eller gæld – det islandske digt *Rigsthula* samt Saxo indeholder værdifulde oplysninger, som kompletterer det tidligere skriftlige og arkæologiske materiale.

Til sidst behandler den velskrivende forsker de spinkle oplysninger, vi har som slaveoprør, frikøb, slavernes muligheder for emancipation og besiddelse af ejendele samt betoner kirkens rolle ved trældommens afskaffelse, selv om dette tog lang tid. Forfatteren har bedrevet dybtgående studier i Norden,

hvilket den udtømmende bibliografi og hendes stræben efter altid at stå på solid filologisk grund bærer vidne om – et centralt emne indenfor medivæstikken har her fået en monografi, som længe vil være standardværk i universitetsundervisningen.

Michael Linton

Birgit Sawyer. *Property and Inheritance in Viking Scandinavia, the Runic Evidence*. Occasional Papers on Medieval Topics, 2. Viktoria Bokförlag, 1988). 47 s. + VI Tbles. 35 Sv.kr.

Docent Birgit Sawyer, Göteborgs universitet, der i sin doktorafhandling har analyseret kvindernes rolle i *Gesta Danorum*, har i en længere årrække beskæftiget sig med runestenenes udsagn om samfundet, især hvad de kan meddele om kvindernes forhold og status. Hendes tese er den, at de kortfattede indskrifter for en stor del vil fortælle om arv og ejendomsforhold. Dette vil naturligvis ikke betyde, at stenene blev rejst for at tjene legale forhold, men de genspejler datidens regler og uskrevne lov om arv og ejendele. Ligesom i sin Saxoforskning viser Birgit Sawyer her en glimrende evne at systematisere sit stof. Hun præsenterer sit materiale i en stor mængde tabeller, hvori hun kan påvise, at de undersøgte runetekster, fra i alt 1.621 runestene i Danmark, Norge og Sverige, i høj grad vidner om personlige relationer til slægt og familie med henblik på at fastslå mere eller mindre udviklede bestemmelser for, i hvilken rækkefølge folk skulle arve hinanden. Kristendommens indførelse er en vigtig skillelinie for sædvane og praksis. Materialet viser, at 93 % af runestenene er rejst efter mænd, 4 % efter kvinder og 3 % efter både mænd og kvinder. Hvorfor bliver ikke flere kvin-

der omtalt? Naturligvis fordi de kun fik en uafhængig status, hvis de ikke havde tilknytning til mandlige familiemedlemmer, men dette kan næppe være hele forklaringen, skriver Sawyer. Måske er der forskelle i kvindens samfundsmæssige placering både regionalt og tidsmæssigt? Overgangen til kristendommen indebærer formodentlig, at der skulle være mulighed for hvert enkelt individ, mand som kvinde, at give sjælegaver til kirken. De åndelige institutioner har således opmuntret til privat ejendom, hvilket kan forklare, at det senere indskriftsmateriale omtaler både mænd og kvinder. Dette gælder i særlig høj grad landskaberne Uppland, Södermanland og Öland. Man kan også tænke sig en politisk forklaring på fænomenet: i Danmark, hvor vi har en stærk kongemagt, har vi flere eksempler på udelt arv, enten som et diktat fra kongen i et centraliseret samfund eller et krav fra de rige familier som et modtræk mod kongemagten. Det er som bekendt et meget spinkelt kildemateriale, som er bevaret fra denne spændende overgangstid, men Birgit Sawyer arbejder energisk og systematisk for at vise, at man kan udnytte teksterne til mere dybtgående analyser, end man har gjort tidligere. Hun afslutter med at pege på en række nye forskningsopgaver indenfor området og understreger, at dette papir bare er en præliminær studie. Hun håber på, at »denne drage kan flyve«, og det viser hun sandelig, at den kan.

Michael Linton

Gillian Fellows-Jensen og Niels Lund (red.): *Beretning fra Sjette Tværfaglige Vikingsymposium*. Forlaget Hikuin og afdelingen for Middelalderarkæologi ved Aarhus Universitet, 1987). 45 s.

Der er efterhånden tradition for hvert

år at afholde videnskabelige symposier vedr. problemer i vikingetidens historie ved universiteterne i København, Odense og Århus med en række tværvidenskabelige forelæsninger og debat. Den 8. maj 1987 mødtes man i København omkring to hovedtemaer: landnam på Færøerne og den norske bosættelse på Shetlandsøerne. Museumsinspektør Simun V. Arge fra Torshavn analyserer i sit bidrag, på grundlag af egne og andres studier, landnamet på Færøerne: var det så tidligt, som man længe har troet, eller så sent som man fornylig har hævdet? Da vi hverken har møntfund eller kan bruge dendrokronologi til en eksakt datering af fundmaterialet, må vi gå til de mere traditionelle metoder som C¹⁴, pollendiagrammer og stildatering for at kunne pejle os frem til en realistisk vurdering af den første bosættelse på øerne, især efter at filologiske undersøgelser har underkendt *Færingasagaen* som kilde til denne begivenhed og sat store spørgsmålstegn ved stednavnematerialets anvendelighed, hvadenten det er af keltisk eller norrøn karakter. De komparative studier af det arkæologiske kildemateriale sammenfatter forfatteren med en konstatering af det nødvendige i synoptisk at analysere alle folkebevægelser i Atlanterhavsområdet i denne tid. Færøerne blev formodentlig først koloniseret i 900-tallet, men fremtidige studier er vigtige for en endelig vurdering af problemet: alt tyder dog på at vi ikke kan tale om en norrøn bebyggelse i begyndelsen af det 9. årh. Den *Case Study*, som dr. Lindsay MacGregor forelægger om den nordiske bosættelse på Shetlandsøerne, bygger i høj grad på en systematisk undersøgelse af de forskellige typer af stednavne og geografiske studier. Hans analyse giver ikke anledning til at rokke ved opfattelsen, at de skotske øer blev koloniseret kort efter 800, men også her er det vigtigt at